

Kin̄waati ki ɻkosi ki Pɔɔ tè tsεε li Timɔti-i Fiee fi nuuŋ le Kin̄waati ki Timɔti-i ki ɻkosi kini-i

Kin̄waati kini nuuŋ ki ɻkosi ki Pɔɔ tè tsεε li sɔɔne wi wumu wu bukoonj bwee tè nuuŋ le Timɔti. Timɔti wuni tè nuuŋ wi wu Krai, tè nuuŋ wi wu kwεεŋ wu Eesha wu ɻkwεεŋ.

Biee bi Pɔɔ tè tsεε kii bi le kin̄waati kee ki ɻkosi kini biee biteεεtu. Fi ɻkosi fiee tiiti le lenti nyεε ntifi li bee le be ni be dzeti mfi kii nlaanchε wu nuuŋ yε tsaaŋ lenti le bəniiŋ bε kimbeenche-ε kε. Wuni nlaanchε tè nuuŋ le, kwεεŋ wu teεbeŋ ɻŋgi wuni nuuŋ kwεεŋ wu bifi, wi se nuuŋ kεmε kinsofu neε mfi wu wi kεε biee bimu bi nuuŋ le munyiikɔɔ li, bε mfi wu wi tsiij ntse wumu neε si nuuŋ ni fεŋgi nje ɻwaani biee bimu bε numu kwεεŋ nsij kε nyuŋ nsij.

Kin̄waati kilu tiiti kεε tε si nuuŋ Timɔti ni feti nimε chee le kintaashε ki bəniiŋ bε kimbeenche-ε lenti, bε si bəniiŋ nuuŋ be ni be feti nlεkε li Nyɔ-ɔ. Ki tuu ki tiiti ɻwaani kin̄ge ki bikoo bi bintaashε bi bəniiŋ bε kimbeenche-ε mɔɔ bəniiŋ bε fii li nimε-ε le bintaashε lenti kεmi le be ni be kεmi. Li mεrisε wu tifɔɔ Timɔti si nuuŋ ni nindi si ɻwanε nimε wu Jiso Krai wu dzeenj.

Bikoo bi biee bi le Kin̄waati kini-i

1:1-2 Mbεεchε

1:3-3:16 Ntifi kii si bε nuuŋ bε ni bε feti biee li kintaashε-ε, bε kii bεte bikoo bi kintaashε-ε

4:1-6:21 Ntifi kii si Timoti gii ni feti nimε chee

¹ Ε mi Pao, nnuunj ηwanε ntoŋ wu Krai Jiso si Nyɔ yi Kinsofu kiseŋ be Krai Jiso wu tεεbeŋ gεε bufi li wuu tε tee le ni nuunj.

² Ntsεkɔɔ kiŋwaati kini li wε-ε Timoti wu nuunj ηwanεŋ wu chεεŋ li kimbeenche-ε.

Nyɔ Baa be Krai Jiso wu Taa wuseŋ doonche wε shén yi dzeenj, tuu kɔɔ nshiiŋ be wε, nyε wε mɔɔ mbεεŋgii.

Le Timoti ni loosi bεmfenjisε be binsεε le

³ Si ntε nsoonj bɔ li wε-ε mfi wu ntε ηgiŋgi Masadonya le o shε o ni o nuunj Efeso le, ntuaŋ nsuŋgi bɔ tε le o ni o nuunj le o loosi bεniij baa be fenjisε mfenjisε wumu wu gwe.

⁴ O loosi tε le kiŋj be ni be dzeti mfi wube be bifisi li mulo-onj mɔɔ li mεŋkoŋŋ mε bεte bini bi bεniij le mε be ti shiiŋ be fεε maa be giŋgi be me limfwe ke. Bini nuunj biee bi bεε nuunj be bitechincε, nuunj yε be nimε chi Nyɔ-o chi biki kimbeenche ke.

⁵ Fiee fi shaanj li tefε chini linti fιεε le chi fε bεniij kεmε kiŋkɔŋgise ki dzeti fε shén yi wuuti, be ki dzeti li shén yi wi feti fiee nuunj yε fi shén yee seki wu kε mɔɔ fi dzeti li shén yi chεεŋ yi wi gεε li Nyɔ-o.

⁶ Bεniij bamu chinε baa yini dze kituj, be tuu be mbwengi be giŋgi nuunj li tefε chi li yee li.

⁷ Be wεki baa le be ni be nuunj bεniij be fenjisε bεniij bεnchi be Nyɔ-o, se nuunj le be tε kεε fiee fi be tiiti kii fi kε kinyi ki fiee fi be tεchini li fi-i, mεŋinε nsiŋ ke.

⁸ Tε kii baa le nchi wu Nyɔ nuunj fiee fi dzeeŋ fε wi dzeti nchi wulu lε dze yi shaanj li si kεmi le dzɔɔ.

9 Tε kii baa tε le bε ti mεεη ki gεe kε nchi li bεniij bε nuun tsaan kε. Be te giki nuun li bεniij bε cheti bεnchi mωo be teem bi koo, mωo be feηgi Nyø, mωo be feti bibifi, mωo be wuuti yε kε, mωo be nyamisi ffee fi kii Nyø, kε be woyi be tee be bee kε be ni be bee, kε be woyi bεniij bamu.

10 Wu nuun te li bukeεη bε bεniij bε jii bukwεe li, mωo li bεniij bε gimi be bamu. Wu nuun te li bεniij bε yii bεniij be giηgi be be, mωo be seεyi binsεe, mωo be chinini le be tiiti baa cheεη be tuu be fenjisi nuun binsεe. Tuu nuun te le be ni be feti neε mωo nuun la le fi biki yε mfenjise wu tsaan kε.

11 Mfenjise wuni biki nton wu dzeen wu nyøja wu nuun wu Nyø yi be pieti, nton wulu se nuun wu be te nyε li tsaa yeeη.

Pøø nyε kiyøoni li Taa li kii nshiij yi tè kω li wuu

12 Nyεεø kiyøoni li Krai Jiso wu Taa wuseη wu nyε mi bønja le ni nindi nime chee. Te biche mi ηεη le mi ηkøchøø, se tsaa mi le ni nindi.

13 Mωo nuun si ntè nnuun ηkosi ntiiti jé yi bifi kii wu, mbiindi bikaa le bεniij bee jiη, ηgaashi be, se nuun le, tè kω nshiij bε mi, kife ntè mfetibee bini li kijibε-ε ntè ηkemi yε kimbeenchε kε.

14 Taa wuseη tè doonchε kinkøηgise kee li mi-i ki yan ηge, se fe mi ηkeme kimbeenchε bε kinkøηgise neε si wi wu taashε bε Krai Jiso ti kemi.

15 Tefε chi nuun le Krai Jiso tè be li nshε le soo bεniij bε bifi nuun cheεη. E tefε chi køche, chi nuun wi beη li chi chichu-u meηine nsin. Mi kibεe nnuun ηkune bibifi.

16 Se nuun le, Taa tè kω nshiij bε mi, le Jiso Krai se doonchε keti li mi-i nshiij yee yi keeti yi giηgi

limfwe ma nsiŋ li bəniiŋ li. Mi wu nuuŋ ɻkunę bibifi, nse nuuŋ nee si mbose li bəniiŋ bə gii naa be bən li wuu be se kəmə ntse wu kimake.

¹⁷ Nyə nuuŋ Mfəŋ wu lindəeri wu ti məe yə kə, ti kwii yə kə, bə ti ɻjŋgi yə yi kə. Ʌ nee yi kwaa yi nuuŋ Nyə. Tə ni te nyee ɻguŋu li yi-i te tendi bəndee bə yi-i, mfi kwi ma nsiŋ. Fi nuuŋ le.

Nime chi Timoti gii ni nindi

¹⁸ Timoti ɻwanəŋ, nyeeo tefə chi ffee fi ntiiti fini li tsəŋ ya, chi biki chəe nuuŋ ffee fi bəniiŋ tə tee kii wə si bəniiŋ bə lanjini benton bə Nyə-ɔ, le fi naa fi fi wə o se tonj yi dzeeŋ.

¹⁹ ɔ lemi nee li kimbeenchə ko-o, o yiki ffee fi shaaŋ fi shén ya tiiti li wə-ɛ. Bəniiŋ bamu chinę baa n'yikə ffee fi shén yibe tiiti be, be we li bəmbeenchə bə bee, si yih yi dzɔɔ, fe yi kəsi.

²⁰ Li kintutu ki bee ε Imenayus bə Alekəsanda. Mi nyeeo be li tsəŋ yi Sata-an kitunj, fi ffee le ε be kəmə bufii, be chikə bə bukooŋ bu Nyə-ɔ bu be bifisi bwəeε.

2

Ntifi kii nləke li Nyə-ɔ

¹ Ffee fi ɻkosi fi nləki se ffee le, bəniiŋ bə Nyə-ɔ ni be ləki li Nyə-ɔ li bəniiŋ bəchu-u. Be ni be ləki li Nyə-ɔ be dii li Nyə-ɔ, be tuu be ləki Nyə li bəniiŋ bamu bəchu-u, be nyee te kiyəəni li yi-i.

² Be ni be ləki li Nyə-ɔ li bəmfə-əŋ, bə li bəniiŋ bəchu be nuuŋ li bintindu bi nəŋa bi nəŋa. Be ni be ləki li Nyə-ɔ le ke se te ni te tsiiŋ ntse wu tsəəŋ bə wu mbeεŋgii məo wu bəniiŋ bə Nyə-ɔ məo wu kəmi ɻguŋu le dzé chi-i.

3 Nləkə li Nyɔ-ɔ lε nuuŋ ffee fi dzeenj, fi kɔchini li Nyɔ yi nuuŋ Kinsofu kise-εŋ,

4 yi kɔŋgisi le wi kwikwi naa bo mɔɔ le wi kwikwi kεε cheeŋ.

5 Nyɔ nuuŋ mumkpaŋ kwaa, wi wu nuuŋ kintiki-
nti li Nyɔ-ɔ be bəniiŋ nuuŋ nεε te mumkpaŋ. Wi
wuni se nuuŋ Krai Jiso.

6 ε wu, wu tε nyε yi yee le ya bəniiŋ bεchu li nge-
ε. Fini nuuŋ ffee fi Nyɔ tε doonche mfi wu mfi wu
shaanj tε kɔchε.

7 Fiee ffee fi Nyɔ te tsaa mi le ni nnuuŋ wi wu
fenjisi, mɔɔ n̄wanε n̄tɔŋ wu Jiso bε le ni nnuuŋ Wi
wu Ntiife wu bəniiŋ be tε nuuŋ yε Bejuu kε. Te nuuŋ
le ntiifi be, be se gεε shén li Krai li, le ni ntiifi te be
be cheeŋ. Fiee fi ntiiti fini n'yεngi yε kε. Ntiiti nuuŋ
cheeŋ.

8 Nse n'wεkɔɔ le buniŋ ni be lεki li Nyɔ-ɔ li bintsii
bichu-u, be tsakisi nuuŋ tsanj yi wuuti liwe, shén
yi tənyε kε be kε, kε le be ni be tsuki ntsooŋ kε.

9 N'wεkɔɔ te le bukeεŋ ni be lisi ndú lε dze yi
shaanj li, yi doonchi n̄guŋu, mɔɔ yi bəniiŋ n̄iŋgi le yi
yε yi shaanj. Kiiŋ be ni be luu yí mɔɔ nuuŋ le be ni
be lisi biee bi be nachε be kikwa ki yεchi mɔɔ nuuŋ
bikɔmu, kε ndú yi tεεmi kwa n̄ge kε.

10 Be ni be chumini yi yibe nuuŋ be kiŋge ki
dzeεŋ si bukeεŋ be be n̄iŋgi le be guundi baa Nyɔ.

11 Kwεεŋ kəmi le nyε yi yee chi le ni yiki bεntiifε
bu yikε, ni nuuŋ kimfime kimake.

12 Mmεεŋo ki nnyε kε dze le kwεεŋ ni tiifi buniŋ
kε, kε le ni kəmi buŋga le buniŋ li lewe kε. Kəmi le
ni nuuŋ kimfime kimake.

13 Fi nuuŋ lε kife ε Adanj wu Nyɔ te saa təŋ, se təŋ

Iff.

¹⁴ Ε Adan̄ wu Sataŋ tè yeeŋ bε wu kε. Ε kweeŋ wu bε tè yeeŋ bε wu se bonde nchi wu Nyɔ.

¹⁵ Mɔɔ nuuŋ si fi fiee lε, Nyɔ gii yi soo kweeŋ keti li bierɔ-ɔ. Fini gii fi nuuŋ fe wu ba lemi li shéŋ yi wu gεε li Nyɔ-ɔ, kεmi kiŋkɔŋgise, tsiŋ ntse wu waanj kεmi ŋguŋu.

3

*Si ntse wu bεte bikoo bi bintaashε
bi bεniiŋ bε kimbeenchε-ε kεmi le ni nuuŋ*

¹ Tefε chimu chee lu chi nuun nee cheeŋ. Tefε chini nuuŋ le: Ε wi gbεŋgi wεki kintinde le ni nuuŋ te kikoo wu kintaashε, ke wεkɔɔ te nuuŋ nimε chi kεmi ŋguŋu.

² Te Kikoo wu kintaashε ki bεniiŋ bε kimbeenchε-ε kεmi le ni nuuŋ wi wu kεmi yε ffee fi bε gundi wu li fi-i kε. Kεmi le ni nuuŋ nyumε kweeŋ mumkpanj, te fe biee bi kiŋga-anj kε, beečhi biee bujɔŋ, kεmi ŋguŋu, fii bεniiŋ bε ndendε li wuu yih, kii ntiife bεniiŋ.

³ Kεmi yε le ni nuuŋ wi wu ti wundi mbiŋ me keeti wu kε. Kεmi le ni nuuŋ mbeεŋgii bε bεniiŋ te tase bε wi kε, te tssoo ntsoon kε, te kεmε kiŋkɔŋgise li kwaa kε.

⁴ Kεmi le ni nuuŋ wi wu kii mbichε lε yih ye bujɔŋ, feti bɔaŋ bee wuki wu li ffee fichu-u, be guundi wu.

⁵ Ε wi kii yε mbichε lε yih ye bujɔŋ kε, geen se ni bichi le kintaashε ki bεniiŋ bε Nyɔ-ɔ?

⁶ Kεmi yε le ni nuuŋ wi wu mεεŋ fe wu fiiki wu to wi wu kimbeenchε kε. Ε nuuŋ wεε wi, kε gii dza mfi wumu tuu ni tsakisi yi, dza lε li ŋge-ε si wu kiŋkundi.

7 Kəmi tə le ni nuuŋ wi wu bəniiŋ bə lekuuŋ njingi tə le wə wi wu shaan. Ə foo le nsinj, taa dza nyə buya li yi yee li dzəo li kintasi ki kiŋkundi-i.

Si ntse wu bəniiŋ bə fii li mferu nime le kintaashə ki bəniiŋ bə kimbeenche lenti, kəmi le ni nuuŋ

8 Bəniiŋ bə fii li mferu nime chi li kintaashə ki bəniiŋ bə kimbeenche-ə kəmi tə le be ni be nuuŋ bə kiŋge ki shaan. Be kəmi yə le be ni be tiiti jé fieetu kə, tə nuuŋ bəniiŋ bə nyee yih yibe li mbiinj me ŋgee kə, tə nuuŋ bəniiŋ bə kunji nəe nuuŋ mbeŋ kwaakə.

9 Be kəmi le be ni be kəmi ntsoonj yi fiee fi Nyə doonche li bee kii kimbeenche, fiee fimu tə saa be li shéŋ kə.

10 Fə bə gii bə ni bə giki be li nime-ə, bə kəmi le bə saa be mənche be kwə. Ə be doonche le be kəmi yə chə kə, bə se gəe be, be ni be nindi si bəniiŋ bə fii li nime chi li yih yi nləkə li Nyə-ə ki bəniiŋ bə kimbeenche lenti.

11 Bukeŋ bə bee kəmi tə le be ni be nuuŋ bə kiŋge ki shaan, be tə fie kimfie kə. Be kəmi yə le be ni be feti biee bi kiŋga-aŋ kə. Be kəmi tə le be ni be lemi li chəŋŋ li, li fiee fichu-u.

12 Wi wu fii li nime le kintaashə lenti kəmi le ni nuuŋ nyume kwəŋŋ mumkpanj. Tuu kəmi tə le ni kii mbiche le bəŋŋ bee li məŋ yih ye bujəŋ.

13 Bəniiŋ bə fii li nime-ə li kintutu ki bəniiŋ bə kimbeenche ə be niŋ bujəŋ, be kəmə bukoonj bu shaan li yih yi bee, be nuuŋ tə məŋjine nsinj dududu kii shéŋ yibe gəe li Krai Jiso-o.

Fiee fi ko ŋge fi nuuŋ kii kimbeenche kisəŋ

14 Niŋgəo le shəo niij mbəe ḥəej wə. Se nuuŋ le, ntsekəo biee bini li wə-e le,

15 ε mi ndza mi ḥəənə, o kəe si bəniiŋ kəmi le be ni be feti biee li yih yi Nyɔ-ɔ yi nuuŋ kintaashə ki bəniiŋ be Nyɔ-ɔ yi kəmi ntse-e. Kintaashə kini nuuŋ kintəsi be kimfoo ki kəmi chəeŋ.

16 Fiee fiee lu fi gbəeŋ fi ko ḥəe. Fiee fini nuuŋ fi tə shiiŋ fi nuuŋ le munyiikəo li kii kimbeenchə kiseŋ ki tə tiiti, Nyɔ se fe ye tə se kəe. Fiee fini nuuŋ le:
Tə doonchə yi yee li nyaŋ yi wiwoŋ.

Fiana yi Waan̄ tə doonchə wi wu nuuŋ wu.

Benchindaa be Nyɔ-ɔ tə ḥəej wu.

Be tə fenjisi kii wu li bito-oŋ.

Bəniiŋ tə gəe shéŋ li wuu nshə chichi

Bə tə dzə wu yee liboo fe kintsii ki bunəŋa.

4

Kii bəniiŋ be mfenjise-e be binsəe le

1 Fiana yi Waan̄ tiiti yee le gii ni nuuŋ mfi wumu, bəniiŋ bamu gii naa be chinə li kimbeenchə-e be ni be wuki biee nuuŋ bi fiana yi yəŋgi bə bəniiŋ məo bəntiife be benchindaa be kiŋkundi-i.

2 Bəntiife bani gii be ni be bəe li tsəŋ yi bəniiŋ bə denji be fumisi bəniiŋ be yəŋgi binsəe, shéŋ yibe chiinde yee kəe be təŋ be finkəŋ.

3 Be gii be ni be fəŋgi le kiiŋ bəniiŋ ni be feti bugoo kə, məo le kiiŋ wi ni ji ḥwaani biee bimu kə. Biee bini se nuuŋ bi Nyɔ te fe le bəniiŋ ni be jii, bəniiŋ be kəmi kimbeenchə be tuu be kii chəeŋ mfi wu be jii be gii be ni be nyee kiyəəni li Nyɔ-ɔ.

4 Fiee fichu fi Nyɔ tε tɔŋ fiee fi dzeenj, fimu se nuuŋ yε lu fi wi nuuŋ faanj ε nuuŋ le wu fi bε kiyɔɔni li Nyɔ-ɔ kε,

5 kife n'yɔru wu nuuŋ wu Nyɔ be nleke li Nyɔ-ɔ feɔ fi woo kituŋ.

Nwanε nime wu Krai Jiso wu dzeenj

6 ɔ doonchi biee bini li bεŋwaaneŋ bεseŋ, o ni o nuuŋ wi wu nime wu Krai Jiso wu dzeenj wu kurisi yi yee bε jε yi Nyɔ yi nuuŋ kii kimbeenche bε ntiife wu dzeenj wu o biki.

7 Kiiŋ o ni o kemi fiee fi fεrε bε muloŋ mu li yee li mu kemi yε fiee fi fεrε bε Nyɔ kε. Tifi yi ya le o ni o tsiiŋ ntse nuuŋ wu Nyɔ wεki.

8 Mfεru sɔŋ le yi yaane kemi nee mbeŋ li wi-i. Se nuuŋ le fe nuuŋ o ni o tsiiŋ nuuŋ ntse wu Nyɔ wεki kemi mbeŋ li wi-i le dzé chichi, kife fini kemi mbeŋ li ntse wu dεeni, fi tuu fi kemi li mfi wu bεe li.

9 Tefε chini gbeŋgi chi nuuŋ chεenj, ε tefε chi kɔchε chi wi nuuŋ beŋ te mεŋε kε.

10 Fiee fiee fi te tεendi muŋaŋa li nime chini kife te leeki baa bufi busεn buchu li Nyɔ yi kemi ntse. Nyɔ nuuŋ Kinsofu ki bεniiŋ bεchu-u, teege bεniiŋ bε beŋ li yi-i.

11 O tiifi bεniiŋ biee bini o tiiti le be ni be feti bi.

12 Kiiŋ o ni chine le wi nyaami wε kife o mεenjɔ ŋwaŋ wu sɔŋ kε. O nuuŋ mbose li bεniiŋ bε kimbeenche le dze yɔɔ yeti le-e, bε li ntse wa-a, mɔɔ li kinkɔŋgise ki o kemi-i, bε li shén yɔɔ gεe li Nyɔ-ɔ, mɔɔ le dze yɔɔ giki yi ya le, yi se wuuti.

13 Nyε yi ya li nteenyε Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ li bεniiŋ bε kimbeenche-ε gbanaa, o tuu o ni o fenjisi jε yi Nyɔ, o tiifi be nsiinj gεeŋ bo mfi wu mi mbε.

14 Kiiŋ ὁ ni nyaami kinderi ko kε. Kinderi kini nuuŋ ki be t̄e nyε li wε-ε mfi wu kintutu ki bεte bikoo bi kintaashε ki bεniiŋ bε kimbeenche-ε tε gεε tsaq yibe li yi ya ntoŋ wu bεntomfəŋ bε Nyɔ-ɔ bε lε wε-ε.

15 Nyε yi ya li biee bini, ὁ ni ὁ feti bi bichu se bεniiŋ bεchu ni be ŋiŋgi ŋgenu limfwe wa.

16 Ὁ dzeti mfi bε yi ya mɔɔ bε ntiifε wa. Ὁ kεmi lu mkpaŋ ke ὁ feti lε ὁ soo yi ya, ὁ soo tε mɔɔ bεniiŋ bε wuki ffee fi ὁ tiiti.

5

Ntifi si Timoti gii ni feti be bεniiŋ bε kimbeenche-ε

1 Mfi wu ὁ nachi wi wu kaan kiiŋ ὁ ni ὁ wami wu bu wame kε. Se nuuŋ le tifi wu bu tiifε si chaa. Ὁ dzeti bεsɔɔŋ si bεŋwaana.

2 Ὁ dzeti tε bukεεŋ bεkaan si bεna, ὁ dzeti bεsɔɔŋ bε bukεεŋ lε si dzémi ya, ὁ bichi be lε dze yi wuuti li ffee fitchu-u.

Si kintaashε nuuŋ ki ni ki bichi lε bukεεŋ bεεŋku-u

3 Ὁ bichi lε bukεεŋ bεεŋku-u, bε gbeŋgi be fuki wi wu bichi lε bee.

4 Se nuuŋ le, ε kwεε ŋku kεmi bεɔŋ, kε bεɔŋ bε bεɔŋ lε, be saa be laanche mfεru nime chi bee chi kimbeenche-ε, le be ni be bichi tε lε bε ni bε bee. Si be t̄e bichi lε bee. Fini nuuŋ ffee fi kɔchε lε Nyɔ lii.

5 Kwεεŋku wu gbeŋgi nuuŋ kwεε ŋku wu kεmi yε wi wu bichi lε wu-u kε, wu bichi limfwe nuuŋ li Nyɔ-ɔ, lεki li yi-i mfi kwi, dii li Nyɔ-ɔ butuu mɔɔ fεnshaŋ.

6 Se nuuŋ le, kwεε ŋku wu deŋgi ffee jii nuuŋ kikuŋ kee, wu kwiɔ kituŋ mɔɔ nuuŋ le mεεŋɔ deŋgi we.

7 Ḍ tiiti biee bini li bee, kii bəniiŋ ni dza be ni be gundi be.

8 Σ wi nuuŋ mbiche le kini kee li nsiŋ, teege yi ye, kε wu faanŋ ntse wu nuuŋ wu bəniiŋ bε kimbeenchε-ε. Nwaani wεε wi kinjε kee fə kεε ki yaa ki wi wu nuuŋ yε wi wu kimbeenchε kε.

9 Kweenjku wu bε nuuŋ bε lii bukoŋ bwē li kintutu ki bukeenj bεenjku le bε ni bε fii be kεmi le ni nuuŋ wu bo biya mbaanŋ busɔɔ, ε tè saa wu nuuŋ kwεenj wu wi mumkpaŋ,

10 tuu nuuŋ wu bε kii bujəŋ le kεmi kinjε ki dzeeŋ. Fi fιεε le: Ti kisi bɔɔŋ bee le dze yi dzeeŋ li, fii mfonŋ li wuu yih, nuuŋ wu tsootsi bikaa bi bəniiŋ bε nuuŋ bε Nyɔ-ɔ, fii tε bəniiŋ bε ηge-ε, ε wu nyε yi yee le ni feti nime chi dzeeŋ le dzé chichi.

11 Se nuuŋ le, o beŋ kε le o lii bukeenj bεenjku-u bε meenj bεsɔɔŋ li kintutu ki bε gii bε ni bε fii be kε, kifε ε yí yi bee dza yi bεchi yi tuu yi nyinjini, be tuu be daayε ηkaachε wu be tε kaachε li Krai, be bεchi be ni be geendi le be kaari be gεεŋ bugoo le buniŋ bamuu.

12 Ε be fe le, kε be dzo baa ηge li bikoo bi bee kifε be bondε baa ηkaachε wube wu ηkosi.

13 Li ntawu fe, oo lii be li kintutu-u, be dza be laanchε be to si bəniiŋ bε nuuŋ yee, bε mbwengi li yih yi bəniiŋ li. Nuuŋ yε le be gii be ni be nuuŋ yee kwaa kε, be gii be ni be fieti mɔɔ bimfie, be lisi bimfimu fε biee bi bəniiŋ le, be tiiti biee bi be kεmi yε le be ni be tiiti kε.

14 Beđeeni, nse η'wεkɔɔ le bε gεε bukeenj bεenjku-u bε meenj bεsɔɔŋ baa kaari be gεεŋ ba le buniŋ bamuu, be bie bɔɔŋ, be ni be bichi le bela bε bee, kii wi wu mbani ni dza ni bεε lejiŋ bifisi meŋkooŋ mesεŋ.

15 Ntiitəo ni kifε bεniiŋ bamu taŋ baa dze be to kimbe ki Sata-aŋ.

16 Σ kweεŋ wu nuuŋ wi wu kimbeenche kemi bukεεŋ bεεŋku-u li kini kibee, ni fii be, kii kintutu ki bεniiŋ bε kimbeenche ni too bεntε nge. Ki gii ki ni ki fii nuuŋ bukεεŋ bεεŋku-u bε gbeŋgi bε nuuŋ be bε mbiinj.

*Fiee fi bεniiŋ bε kimbeenche-ε kemi
le be ni be feti li bεte kintaashε*

17 Bεte bikoo bi kintaashε ki bεniiŋ bε kimbeenche-ε bε nindi bujəŋ bε kεmi le bε ni bε nyεε be ŋguŋu bε kinsomfu, teege bε fenjisi jε yi Nyə be tiifi bεniiŋ.

18 Be kεmi le bε ni bε nyεε le kifε Kijwaati ki Nyə-o tiiti le,

“Kiiŋ ɔ ni kaŋ kimfimε ki nya-aŋ mfi wu yi nusini giŋgi ke.”

Fi tuu fi nuuŋ le, “Wi wu nime kεmi le ni kεmi kinsomfu kee.”

19 Kiiŋ wi ni səɔmi te kikoo wu kintaashε kimu li wε-ε, ɔ beŋ fuki fε bεniiŋ bεfε kε bεtεetu leŋ lejŋ lε nsa wulu nsij ke.

20 Σ nuuŋ bamu baa bε ba be feti kiŋge ki bifi be giŋgi bu limfwe, ɔ wame be lε bεniiŋ lii bεchu, ke bamu baa se cheŋ.

21 Ntiitəo fini li wε-ε Nyə limfwe bε Krai Jiso məɔ bεnchindaa bε Nyə buu le, ɔ feti fiee fi ntiiti fini ɔ to kε dzinj yi wumu kε, ɔɔ feti fiee ɔ doonche kε chichi chichi kε.

22 Kiiŋ ɔ ni ɔ bakini le ɔ gεε tsanj li wi-i le ni nuuŋ te kikoo wu kintaashε ki bεniiŋ bε kimbeenche-ε

kε. Kiiŋ ɔ ni ɔ lisi fio tsan̄ fe bibifi bi wi wumu kε. Gεε yi ya yi ni yi wuuti.

²³ Kiiŋ ɔ ni ɔ wundi nuuŋ dzəo kwaakε. ɔ wundi te mbiij niiŋ kii tee cho be si ɔ gbeŋgi ɔ gendi mfi kwi ni.

²⁴ Bibifi bi bəniij bamu ti yengi ɳge bi doonchi le be we baa nsa, bi bamu ti dzeti mfi bi se yine.

²⁵ Ε nee le si kiŋge ki dzeen̄ ti nuuŋ. Ε ki mεen̄ ki yene ke tseke ke, ke ki nuuŋ te ba le munyiik̄o li kε.

6

Kin̄ge ki mfwa wu nuuŋ wi wu kimbeenche kəmi le ni kəmi

¹ Beniij bəchu be nuuŋ le kimboŋ ki bumfa-a, be kəmi le be ni be nyee ɳguŋu le dzé chichi-i li bəte bikoo be kəmi bee. Be ni be feti le, kii bəniij ni ni be tiiti jé yi bifi kii bukooŋ bu Nyɔ-o mɔɔ ntiife wuseŋ.

² Kiiŋ bəmfā be kəmi bəte bikoo be bee be nuuŋ bəniij be kimbeenche-ε, ni be nyamisi be kε kifε be bəchu baa bəəŋ be wi mumkpaŋ li Krai li. Be kəmi le be ni be nindi li bee bujəŋ yeki mɔɔ, kifε bəniij be kəmi mben̄ wu nimε chi bee nuuŋ bəniij be kimbeenche-ε be kiŋkəŋgise be ɳge.

Bəniij be ntiife be binseε le be bunəŋa bu cheeŋ

ɔ tiifi beniij biee bini, ɔ nyee be ntifi le be ni feti biee bini

³ Ε wi tiifi ntiife wumu wu chichi wu beenchi yε ntiife wu cheeŋ wu Taa wuseŋ wu Jiso Krai mɔɔ ntiife wu kəchε be ntse wu Nyɔ weki kε,

⁴ kε mwe tsakisəo yi li yee li, kii yε fiee kε. Wεε wi gendəo be chigəŋ chi bitechinε be bisεeninε kii jé yi beε be shén̄ yi yεeti, mɔɔ ntsoon̄ mɔɔ be ɳgaashε mɔɔ mbininε wi kəmi mbееchε wu bifi,

5 bε kimfime ki binine le benniŋ li lenti bε nuuŋ ε bufii bubeet lake nuuŋ ε be leε cheεŋ. Be feti le be bichi le ffee fi Nyɔ-ɔ nuuŋ dze yimi yi nuuŋ be loo le.

6 Se nuuŋ le, ε wi tsiij ntsε wu Nyɔ wεki tuu wuki bujɔŋ be ffee fi kemi, kε ε neε bunəŋa bu ŋge,

7 kife te tε bε li kwεεŋ wuni-i bɔ kilere, te se gii te kaari bɔ kilere.

8 Bedeeŋni, ε te kemi bijinε bε ndú, kε bi kɔchε bieε fe bee li.

9 Se nuuŋ le, benniŋ bε wεki le be ni be nuuŋ benniŋ bε bulofu-u, be ti wii li mɔnchε-ε, be dzeti li kintasi-i, be lii li ŋgeeŋ yi biee bi ŋgee bi kibere-e bi bεε bε beŋge. Biee bini bi se nuuŋ bi lisi benniŋ li ŋge-ε wu nuuŋ wu leε be bu lεsu-u.

10 ε kinjɔŋgise ki kwa-a ki nuuŋ kinyi ki ŋwaani bibifi bichu-u. ε kii kinjɔŋgise ki ŋge ki benniŋ kemi li kwa-a kini ki benniŋ bamu taŋ baa dze li kimbeenchε ki bee, be se beemi shéŋ yibe bε biee bi tɔnyi yi ŋge.

11 Li wε-ε Timoti, o wε fio wi wu Nyɔ. Kifi fio biee bini bichu. O ni o bichi nuuŋ le o keme ntsε wu tsaaŋ mɔɔ ntsε wu Nyɔ wεki. O ni o kemi li kimbeenchε ko-o, o kemi kinjɔŋgise, o kendi shéŋ, o kemi te ntsε wu mbεεŋgi.

12 O gwii bugwe bu kimbeenchε bu dzeenj. O kemi ntsε wu kimake wu bε te teenj wε le o le li wuu, o te leŋ benniŋ ŋge limfwe bε te leŋ leŋiŋ le nsa wa, o se tee ffee fi shaanj kii kimbeenchε ko.

13 Nse ntiitɔ li wε-ε le Nyɔ lii yi nyεε ntsε li biee bichu, mɔɔ le Krai Jiso lii wu te leŋ limfwe li Pontu Pailεt ku ffee fi shaanj bε kimfime kee kii yi yee,

14 ntiitəo le ɔ ni ɔ kichi bənchi bani, ɔ nuuŋ findzəŋ nsinj, ɔ nuuŋ ɳkəmə ffee fi nuuŋ wi guŋ wε li fi-i nsinj, ni giŋgi buti mfi wu Taa wuseŋ wu Jiso Krai gii naa busε.

15 Se gii naa busε nuuŋ lε mfi-i lε wa, wu Nyɔ yi bε pieti gii yi doonchε, ε yi kwaa yi səki biee bichu, Nyɔ yi nuuŋ Mfəŋ wu bəmfəŋ məo Taa wu bətaa bεchu.

16 Ε nεε yi kwaa yi nuuŋ tε naa kwi kε, ε yi yi tsiiŋ li Kiŋ'wofu ki nuuŋ wi tε naa kiŋgi li ki-i lichiŋ kε. Wi ti mεεŋø saa ki ɳεŋ kε yi kε, se wi nuuŋ tε ɳεŋ yi kε. Nguŋu nuuŋ li yi-i, yi səki biee bichu ma nsinj. Fi nuuŋ lε.

17 Li nto lε kimbe ki bəniiŋ bε kwa-a bε li nshε yini-i, tee li bee le kiiŋ be ni be tsakisi yi kε. Kiiŋ be ni gεε bufi bubeε li kwa wu gii naa wu dza wu ma-a kε. Be gεε bufi nuuŋ li Nyɔ-ɔ yi gbεŋgi yi shooshi biee bichu li bee li le tε ni tε wuki bujəŋ lu.

18 Be ni be feti nuuŋ biee bi dzeeŋ, bulofu bu bee ni bu nuuŋ nuuŋ biee bi dzeeŋ bi be feti. Be gwiyε tsaq yibe be ni be nyεε nya mbeeche nsinj.

19 Yini nuuŋ dze yi nuuŋ be ni be giki bulofu bu biee lε li yi yi bee kii fwaa si kimfoo ki tεemi, be se kεmε ntse wu gbεŋgi wu nuuŋ ntse.

20 Timoti, ɔ kiichi nεε ffee fi bε gεε li tsaq ya-a. ɔ wakisi tefε chi kεmi yε ffee fi fεrε bε Nyɔ kε, məo tefε chi bitechinε chi bəniiŋ beechi le ε chi bufi lε.

21 Bəniiŋ bamu dza baa be wεki le be ni be kungi ɳwaani bini biee, be se dza baa be taŋ dze lε kimbe ki kimbeenchε chi bee. Taa doonchε shén yi dzeeŋ li beŋ.

**Sari
Sari: Sari (New Testament+)**

copyright © 2024 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sari

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-04-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Apr 2025 from source files dated 26 Apr 2025

0b48302f-d71e-5995-a8f4-98013bf8b3d2